

Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası

Mustafa YİĞİTOĞLU / Ömer Faruk HABERGETİREN
Yrd. Doç. Dr., / Yrd. Doç. Dr. Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
mustafayigitoglu@karabuk.edu.tr / ofhabergetiren@karabuk.edu.tr

Öz

Toplumunu oluşturan en asli kurumun aile olduğu bilinmektedir. Ailenin sıhhatli bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi için bireylerin münasebetleri çeşitli kurullarla belirlenmiştir. İnsanların varlığının devamı için hemen hemen her din, canın, malın, aklın, neslin/ırzın ve kendisinin korunması için belirli düzenlemeler getirmiştir. Korunması zorunlu bu maslahatların muhafazası dinlerdeki hukuk sistemlerinin altyapısını teşkil etmektedir. Bireylerin birbirlerine karşı yapmış oldukları hak gaspları gibi durumlarda kişiler, hem toplum tarafından tepki görmekte hem de belirlenen hukuk kuralları çerçevesince cezalandırılmaktadır. Bu çalışmada, yukarıda zikredilen hem bireyi hem de toplumu ilgilendiren ayrıca bir hak gaspı olarak da görülen zina suçu ve cezası incelenmektedir. Bu araştırmada, suç kavramı, zina suçu, tespiti, cezası ve uygulanması alt başlıklarıyla her iki dinde yer alan hükümler mukayeseli olarak sunulmaktadır. Bu suça ve cezasına yönelik düzenlemelerdeki benzerlik ve farklılıklar her dinin kendi kaynakları çerçevesinde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, İslamiyet, Hukuk, Ceza, Zina, Recm.

The Crime of Fornication and Its Punishment in Judaism and Islam

Abstract

Family constitutes an indispensable part of society. There have always been a great deal of rules governing social life to save the institution of family. With the aim of the perpetuation of society, almost every religion has a particular system of orders to protect itself and the essential components of life, namely the soul, the mind, the properties and the generation. The protection of these features form the basis of judicial systems. Individuals who appropriate rights of others elicit reactions of society and they also deserve punishment. This paper examines the crime of fornication which has both individual and social aspects and has been deemed appropriation of a right, and its punishment. The study at first discusses the concept of crime from religious point of view and fornication as a crime and then presents the way Islam and Judaism approach fornication. Through a comparison, how these religions define fornication, what punishment they administer for it and their practice of the punishment are explained. Similarities and differences with regard to the said crime and its punishment between Islam and Judaism are dealt with according to their respective sources.

Keywords: Judaism, Islam, Law, Punishment, Fornication, Adultery, Stoning (Rajm)

Giriş

Toplumun en küçük nüvesini oluşturan aile, bireylerin birlikteliğinin yapılandırıldığı bir kurumdur. Hiç şüphesiz toplum yapısının sağlıklı bir şekilde varlığının devamı, sağlam temeller üzerine dayandırılmalıdır. İnsanoğlu sosyal bir varlık olması hasebiyle bireysel yaşama şartlarını haiz değildir. Bu sebeple sosyal olma zorunluluğu içerisinde olan insan, en küçük birim olan aile ile birlikte yaşam sürdürecektir. Bu müessesenin devamlılığı da, belirlenen çeşitli tedbirlerle mümkün olacaktır. Bu çerçevede ailenin sıhhatli bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi için bireylerin münasebetleri çeşitli kurullarla belirlenmiştir. İlk insan Hz. Âdem'den başlayarak günümüze kadar devam eden bu süreçte insanların birbiriyle olan ilişkileri rastgele değildir. İnsan yaşamına bir nizam sunan etken unsurlar var olagelmıştır. İnsan varlığının devamı için hemen hemen her din; canın, malın, aklın, neslin/ırzın ve kendisinin korunması için belirli kıstaslar getirmiştir. Zikredilen bu maslahatların/gerekliklerin muhafazası dinlerdeki hukuk sistemlerinin dayanağını teşkil etmektedir. Toplumda bireyler yapmış oldukları çeşitli hak gaspları gibi durumlarda, hem toplum tarafından bir tepki ile karşılanmakta hem de belirlenen hukuk kuralları çerçevesince cezalandırılmaktadır.

Genel itibari ile bakıldığında bütün hukuk sistemleri ailenin sıhhatli bir şekilde devamı için gayr-i meşru ilişkileri reddederek zinaya yasaklamalar getirmiştir. Zira zina sağlıklı bir toplum yapısının temelini oluşturan çekirdek aile hayatında eşler arasında güven ve birlikteliğe zarar vermekte, toplumun diğer bireyleri arasında da çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır. Toplumda zinadan kaynaklanan güvensizliğin giderilmesi, kaosa neden oluşturabilecek münasebetlerin önlenmesi amacıyla Yahudilik ve İslam'da özel hüküm ve uygulamalar vaz edilmiştir. Çalışmada konu, verilen önemin belirlenmesi amacıyla suç, zina suçu, bu suçunun tespiti, cezası ve cezanın uygulanması alt başlıklarıyla her iki dinin kaynakları çerçevesince mukayeseli olarak sunulmaktadır.

1. Suç

1.1. Yahudilik'te Suç

Yahudi yasalarına göre suç ve suçun niteliğine göre bunlara verilen cezalar farklılık göstermektedir. İnsanların işlediği suçların niteliği ve suçun derecesini etkileyen bu husus, Tanrı hakkını ihlal ve insan hakkını gasp etmedir.¹ Ayrıca kutsal metinlerde cezası belirtilip belirtilmemesi yönünden ayrılan suçlar ile kıyas yöntemiyle belirlenen ve cezasının şiddetine göre tasnif edilmiş suçlar da mevcuttur.²

¹ J. Greenberg, "Crimes and Punishments", *The Interpreter's Dictionary of The Bible*, (Nashville: 1962) c. I, s. 734.

² Louis Ginzberg-Lewis N. Dembitz, "Crime", *The Jewish Encyclopedia*, c. IV, s. 358.

1.2. İslam'da Suç

Temel İslam kaynaklarında -geniş anlamıyla kullanımda- “Günah” kavramına karşılık gelen suç kelimesi, terim anlamıyla klasik İslam hukuku eserlerinde “Curm” ve “Cerime” kavramıyla ifade edilmekte ve “Allah’ın (cc) had veya ta’zir kapsamında yaptırım (ceza) öngördüğü tüm şer’i yasaklar”³ şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımda yer alan “Had”, kısas cezası da dâhil olmak üzere Kur’an ve Sünnet tarafından; “Ta’zir” ise bunların dışında kalan kamu otoritesince belirlenen tüm cezaları içermektedir.

İslam ceza hukukunda özellikle Allah haklarının ihlal edildiği suçları ifade eden had kapsamına, zina, zina iftirası, içki içme, hırsızlık, yol kesme, isyan ve dinden dönme suçları girmektedir. Adam öldürme ve organlara zarar verme suçu had kapsamına girmekle birlikte “Kıyas” terimiyle özel olarak isimlendirilmiştir

2. Zina Suçu

2.1. Yahudilik’te Zina Suçu

İbrani Kutsal metninde zina ve fuhuş, “ניאוף” *ni’uf*, “זנות” *zenut*; “זנותים” *zenunim*; ifadeleriyle zikredilmektedir. Tanım olarak zina, isteyerek evli veya nişanlanmış bir kadınla yapılan cinsel ilişki şeklinde tarif edilmektedir.⁴ Ancak kadının evli veya nişanlı olmaması bu durumu farklılaştırmaktadır. Evli bir erkeğin⁵ bekâr ve nişanlı olmayan biriyle cinsi münasebet kurması zina suçu olarak görülmemektedir.⁶ Tevrat’ta zina fiilini işlemek, namussuzluk,⁷ alçaklık,⁸ iğrençlik⁹, rezillik,¹⁰ İsrail milleti arasındaki kötülük¹¹, tanrı halkları arasından atılmaya layık olmak, buyruklarını yerine getirmemek¹², kutsal adına leke sürmek¹³ onun ahdini çiğnemek,¹⁴ gazabını çekmek¹⁵ ve ölüme müstahak olmak¹⁶ ifadeleriyle anılmaktadır. Sonuçta zina, kutsal metinlerde ayıplanan ve yasaklanan gayr-i meşru cinsel bir

³ Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *el-Ahkâmü’s-Sultâniyye* (Kahire: Dâru’l-hadîs, tsz), s. 322.

⁴ Jeffrey Howard Tigay, “Adultery”, *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), c. I, s. 424.

⁵ Yahudi Hukukunda evli bir adamın evli veya nişanlı olmayan bir bayanla evlenmesi suç oluşturmamaktadır. Çünkü erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine (poligami) müsaade edilmiştir. Bkz. Daniel Sinclair, “Adultery”, *The Oxford Dictionary of The Jewish Religion* (New York: Oxford Univ. Press, 1997), s. 21; Yusuf Basalel, “Niuf”, *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001), c. II, s. 447.

⁶ Tigay, c. I, s. 423.

⁷ Levililer, 18/4-16.

⁸ Levililer, 18/17.

⁹ Levililer, 18/22.

¹⁰ Levililer, 20/12.

¹¹ Tesniye, 22/22.

¹² Levililer, 18/29.

¹³ Levililer, 20/3.

¹⁴ Tesniye, 17/2.

¹⁵ Levililer, 20/5.

¹⁶ Levililer, 20/10.

ilişkinin adıdır. Yahudilik'te bu tür ilişkiler muhatabı bakımından, karşı cins, hemcins, farklı tür (insan-hayvan) olarak değişiklik göstermektedir. Bütün bu ilişkilerin ağır hukuki yaptırımları mevcuttur.¹⁷ Ayrıca zina yasağı, Hz. Musa'ya verilen on emirin içerisinde yer almakla, neticesi ölümlerle sonuçlanacak, en önemli üç suçtan (putperestlik, öldürmek, zina) birini teşkil etmektedir.¹⁸

2.2. İslam'da Zina Suçu

Kur'an-ı Kerim'de "Yaklaşmayın" emriyle yasaklanan zina suçu yine onun ifadesiyle "Açık bir hayâsızlık ve pek kötü bir yol"¹⁹ olarak nitelendirilmektedir. Ayetlerde zina etmemenin müminlerin bir özelliği olduğu belirtilmiş, ona tevessül edenlerin ağır bir azaba uğrayacağı, kıyamet gününde cezalarının kat kat arttırılacağı kaydedilmiştir.²⁰ Hz. Peygamber (sav) tarafından yaptırım uygulanan zina suçu, İslam öncesi tüm toplumlarda ve dinlerde bir suç olarak görülüp yasaklanmış, failleri çeşitli şekillerde cezalandırılmıştır.

Kelime olarak zina "Şer'i bir akit olmaksızın, kadınla ilişkiye girmek" şeklinde tanımlanmaktadır.²¹ Hukuki açıdan mezhepler arasında suçun kapsamına bağlı olarak farklı terim anlamları da verilmektedir. Hanefî fakihlerden Kâsânî'ye (v. 587/1192) göre "Müslüman bir kimsenin, İslam ülkesinde, mülkiyet ve nikâh şüphesi olmadan, karışıklıktan uzak bir şekilde, kendi iradesiyle, canlı bir kadınla, normal yolla gerçekleştirdiği haram ilişkinin adıdır."²² Bu tarifile dâru'l-harbte, zorlamayla, cesetle, aynı cinsler arasında ve hayvanlarla yapılan ilişkiler ile normal yol dışındaki ilişkiler zina tanımı dışında bırakılmaktadır. Hanefilere göre tanım dışında bırakılan bu ilişkiler, günah olarak değerlendirilmiş, faillerine ta'zir niteliğinde, yetkili otorite tarafından belirlenen caydırıcı bir cezasının uygulanması gerektiği kaydedilmiştir. Diğer mezheplerde ise kapsam genişletilerek anal yoldan yapılan ilişki, livata ve hayvanlarla gerçekleştirilen eylemler zina olarak değerlendirilmiş, failleri için had cezası öngörülmüştür.²³

¹⁷ Levililer, 18/6-30, 20/10-21; Tesniye, 22/22-29.

¹⁸ Sinclair, s. 21.

¹⁹ İsrâ, 17/32.

²⁰ Furkan, 25/68; Ahzab, 33/30.

²¹ Bkz. Ebu'l-Kasım el-Huseyin b. Muhammed er-Râgıb el-İsfehânî, *el-Mufredât fî Garîbi'l-Kur'an* (Dimeşk: Dâru'l-Kelâm, 1412/1992), s. 384.

²² Alâuddîn ebû Bekr b. Mesud el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerâi'* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1406/1986), c. VII, s. 33.

²³ Bkz. Ebû Zekerîyya Muhyiddin Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Mihâcu't-Tâlibîn ve 'Umdetu'l-Muftyîyîn* (Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1415/2005), s. 295; Şemsuddin Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc ila Marifeti Meâni Elfâzi'l-Minhâc* (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994), c. V, s. 443; Ebû Saïd Sahnûn, Abdüsselâm b. Saïd b. Habîb et-Tenûhî, *el-Mudevvenetu'l-Kubra* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994), c. IV, s. 485; Ebu'l-Abbâs Şihâbuddin Ahmed b. İdris el-Karâfî, *ez-Zahîra*, (Beyrut: Daru'l-Garb el-İslâmî, 1414/1994), c.

3. Zina Suçunun Tespiti

3.1. Yahudilik'te Zina Suçunun Tespiti

Yahudilik'te Tanrı'nın yasak olarak nitelendirdiği bir eylemin suç teşkil etmesi ve bir cezasının olabilmesi için öncelikle Tevrat'ta bu eylemlerden bahsedilmesi gerekmektedir. Suçun tespit edilmesini sağlayacak fiillerin metinlerde zikredilmemesi halinde Rabbilerin²⁴ kıyas yöntemine başvurduğu görülmektedir.²⁵ Tanrı'nın buyruklarını yerine getirmeme olarak nitelenen bir suçun tespit edilebilmesi için, ehliyet sahibi kişilerce²⁶ icra edilen fiilin hiçbir suretle baskı altında olmadan, hür iradeyle gerçekleşmiş olması gerekmektedir.²⁷ Eğer bu fiil "özgür irade" ile yapılmamışsa kutsal metinlerde belirtilen ağır müeyyidelerden muaf sayılmaktadır. Suçun tespitini etkileyecek olan irade beyanının noksanlığı ve diğer etkenler, sonuca doğrudan tesir edecek hususlardır. Bu nedenle cinsel istismara maruz kalan kişinin beyanına göre mağdur, kendisini adalet karşısında suçsuz saydırabilmektedir.²⁸ Yine irade beyanına bağlı olarak ölümle sonuçlanabilecek, tanrının yasakladığı bir eylemi yanlışlıkla yaptığını beyan eden kişi para karşılığında, cezasından muaf sayılabilmektedir.²⁹ Ayrıca mahkeme tarafından suçun gerçekliği araştırılarak, kişilerin işledikleri fiil nedeniyle cezalandırılmaları için şahitlerin şahadeti aranmaktadır. Bunun yanında şahitler ile şüpheliler arasında herhangi bir akrabalık bağı da bulunmamalıdır.³⁰ Suçun gerçekleşmesinin tespiti bakımından şahitlikle ilgili hususlarda Tevrat, hadiseye daha temkinli yaklaşmaktadır. Zina ile ilgili haber kişilere ulaştığı takdirde olayın kesinlikle iyice araştırılması emredilmektedir. Ayrıca iki ya da üç şahidin³¹ getirilmesi gerektiği, nihayetinde eylemin doğruluğu kanıtlandığında kentin kapısında erkek ile kadının taşlanarak öldürülmesinin gerekliliği belirtilmektedir.³²

XII, s. 48; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Kudâme el-Makdisî, *el-Muğnî*, (Mektebetu Kahire, 1388/1968), c. IX, s. 54, 60, 62.

²⁴ Yahudilikte din adamı.

²⁵ George Horowitz, *The Spirit of Jewish Law* (4. ed, New York: Bloch Publishing, 1993), s. 207-210.

²⁶ Maimonides, Moses b., *The Code of Maimonides (Mishneh Torah): The book of Women. Marriage*, New Havens: Yale Univ. Press, 1961-2004, II, s. 1,-10.

²⁷ Horowitz, s. 168;

²⁸ Shmuel Shilo, "Ones", *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), c. XV, s. 427-430.

²⁹ Horowitz, s. 159, 164.

³⁰ Haim Herman Cohn, "Witness", *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), c. XVI, s. 584-590.

³¹Yahudi Hukuku'nda, kumar oynayan, sept günü ürünlerini satan, hırsızlık yapan, ticarete zorba olan, sahibinden izinsiz başkalarının arsasında hayvan otlatan, vergi tahsildarları, meyhaneciler, erkek kardeş, baba, amca, dayı, teyze, kayınpeder gibi akrabaların ve bunların öz ve üvey oğulları, kadınlar ile kölelerin şahitliği kabul edilmemektedir. Sanhedrin 24b; 25b; 27b; Maimonides, *Mishneh Torah*, Evidence, X:4; XIII:1-15.

³² Yasanın Tekrarı, 17/2-6.

Suçun tespit yöntemleri arasında yer alan diğer bir uygulama da 'Sota' 'שוטה / סוטה' dır. Bu kelime, Aramice doğruluktan sapmak manalarına gelen 'seti' veya 'sata' fiilinden türemiştir. Bu ifade, Mişna'nın 'Naşim' faslının beşinci bölümünde zikredilmektedir. Sota, erkeğin zina konusunda karısından şüphe etmesine denir.³³ Tevrat'ta, 'bir adamın hanımı kocasına ihanet eder, fakat ondan gizlerse, kocası da kıskanarak eşinden kuşku duyarsa ve herhangi bir tanık da bulamaz ise adam karısını kâhine götürmeli ve 'kıskançlık sunusu'³⁴ sunmalıdır. Kadının saçı açık bir vaziyette, kâhin tarafından tanrının huzurunda durması sağlanarak, 'kutsal su' ile mabet tozu konulu bir testiyle kendisine lanet getirecek 'acı su' 'waters of bitterness, ordeal of jealousy' içirilmelidir.³⁵ Bu esnada eşi tarafından suçlanan kadın, yemin ederek 'kocamla evliyken başka bir adamla birlikte olmadıysam, yoldan çıkıp günah işlemediysem lanet getiren bu acı su bana zarar vermesin'³⁶ demeli; kâhin ise aksi durum olduğu takdirde; 'tanrı sana eriyen kalça, şişen bir karın versin ve seni halkın arasında lanetli ve iğrenç bir hale getirsin'³⁷ ifadeleriyle mukabelede bulunmalıdır. Kâhin tarafından bu lanetler bir kâğıda yazılarak acı suya katılmalı ve kadına tekrar içirilmelidir, kıskançlık sunusu kadının elinden alınarak sunakta bir avuç miktarı yakılmalıdır. Yine kutsal metinlere göre kadın, tüm bu ritüellerden sonra gerçekten kocasına ihanet etmiş ise lanet getiren bu su, midesine acı dolduracak, karnı şişecek, kalçası eriyecek ve tüm halkın arasında lanetli sayılacaktır. Koca, herhangi bir nedenden dolayı suçlanmayacak; kadın da kendisini kirletmemişse hiçbir zarar görmeyecek ve çocuk sahibi olabilecektir.³⁸

3.2. İslam'da Zina Suçunun Tespiti

Hukuki kural olarak "Berâet-i zimmet asıldır" yani hukuk nazarında kişinin suçsuz olması ve herhangi bir borçla sorumlu tutulmaması asıl olandır. Bu nedenle İslam hukukunda bir kişiye ceza uygulanabilmesi için öncelikle suçun şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Çeşitli ispat vasıtalarıyla suç tespit edilip hâkimin kesin/nihai kararı vermesinden sonra ceza uygulanabilir.

İslâm hukukunda zina, diğer suçlardan farklı olarak şikâyete bağlı değildir, kovuşturması re'sen yapılır. Suça bir ceza uygulanabilmesi için hukuki sürecin takibi, suçun varlığının kesin olarak belirlenmesi, tarafların eylemi gerçekleştirdiğine dair hâkimin kesin kanaatinin oluşması gerekir. Suçun tespitinde genel ispat vasıtaları arasında yer alan şahitlik, kişinin kabul

³³ Yusuf Basalel, "Sota", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001), c. III, s. 635.

³⁴ Kıskançlık sunusu, efanın onda biri (1,6 kg) kadar arpa unu, üzerine zeytinyağı dökülmeyecek, günlük konulmayacak bir tür sunu. Bkz. Sayılar, 5/15.

³⁵ Sayılar, 5/12-18.

³⁶ Sayılar, 5/19.

³⁷ Sayılar, 5/20-22.

³⁸ Sayılar, 5/23-31.

etmesi (ikrar/itirafı) ile karineler bulunmakla birlikte, zina suçuna özel olarak eşin zina ithamı (Li'ân veya Mulâ'ane) da yer almaktadır.

3.2.1. Şahitlik

İslam hukukuna göre zina suçunun belirlenmesinde dört erkek şahidin tanıklık etmesi yeterlidir. Bu rakam Kur'an³⁹ ve Sünnet⁴⁰ naslarıyla belirlenmiş, üzerinde icma oluşmuştur.⁴¹ Hukuken kişilerin şahitlik edebilmeleri için bir takım şartları taşımaları gerekir. Hukuk kitaplarında bu şartlar genel ve zina suçuna özel olarak belirlenmiştir.⁴² Genel şartlar arasında şahidin Müslüman, akıl sağlığı yerinde, buluş çağına ulaşmış, olayları hafızasında tutabilecek ve durumu tüm açıklığıyla anlatabilecek yeterlikte olması (dilsiz olmaması), bizzat kendisinin görmesi (başkasından nakletmemesi ve ama olmaması), adil olması (İslam'ın emir ve yasaklarını yaşayan bir kimse olup, fâsık ve yalancı olmaması) gibi şartlar aranmaktadır. Bu şartların yanı sıra aralarında akrabalık bağının bulunması, şahitlik ettiği kimseyle önceden bir düşmanlığının olması gibi şahitlik etmeye engel olacak durumların da bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca zina suçuna özel olarak şahitlerin tamamının erkek olması, asıl olmaları (yani olayı bizzat kendilerinin görmüş olması), hüküm verilmeden önce şahitlik etmeleri, şahitliğin tek bir mecliste olması ve hâkimin şahitlerin şahadetiyle olayın gerçekleştiğine kanaat getirmesi zorunludur.

3.2.2. İkrar ve İtiraf

Zina eden kimselerin bu suçu işlediklerini mahkemede hâkim huzurunda açıkça söylemeleridir. İkrar, tek taraflı irade beyanıyla meydana gelen hukukî bir tasarruftur, burada verilen hükmün ihtilafsız olarak kabul edilmesi ve sabit olanın araştırılmaması esastır. İslâm hukukçularının çoğunluğu, şüphe ve töhmeti giderici olması nedeniyle ikrarın şahitlikten daha kuvvetli bir delil olduğunu ifade etmiştir.⁴³

İmam Ebû Hanîfe ve Ahmed b. Hanbel kişinin kendi aleyhine yapmış olduğu zina ikrarının dört şahidin bulunmasına kıyasen dört defa tekrar edilmesi gerektiği, İmam Şafiî ve İmam Malik ise yalnızca bir itirafın yeterli olduğu kanaatindedir.⁴⁴ İkrar eden kimsenin akli başında olması, söylediği şeyin ne olduğunu ve sonucunu bilmesi, bunu ayrıntılı ve açık bir şekilde ifade etmesi gerektiği gibi başka şartlar da aranmaktadır. Çoğunluğa göre

³⁹ Bkz. Nisa, 4/15; Nur, 24/4, 13.

⁴⁰ Bkz. Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî, *es-Sunen* (Beyrut: Mektebetu'l-Asriyye, tsz.) Hudud 23; Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sunenu'l-Kubra* (Beyrut: Muessesetu'r-Risale, 1421/2001), Talak 38.

⁴¹ Abdulkadir Udeh, *et-Teşrîfu'l-Cinâî'l-İslâmî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, tsz.) c. II, s. 395.

⁴² Şahitlik konusunda geniş bilgi için bkz. Udeh, c. II, s. 396-432.

⁴³ Bkz. Ferhat Koca, "İkrar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000), c. XXII, s. 38.

⁴⁴ Udeh, c. II, s. 432, 433.

dört ikrarın bir mecliste yapılması yeterli görülürken, Ebû Hanife dört ayrı mecliste olması gerektiği düşüncesindedir.⁴⁵

Hâkimin ikrar sahibinin akli durumunu, muhsan olup olmadığını ve olayın gerçekleşme ihtimalini araştırması, hafifletici nedenleri göz önüne alması, tüm had cezalarında olduğu gibi şüphe unsuruna dikkat etmesi, kesin kanaat oluşmadıkça hüküm vermemesi gerekir. İkrar sahibinin hükümden önce veya sonra ikrarından vaz geçmesi yahut had uygulanırken kaçma gibi sözünden döndüğüne delalet eden bir eylem içerisinde olması, suçun tespitinde bir şüphe meydana getirdiği için cezalandırma işlemini iptal eder.⁴⁶

3.2.3. Karîne

Kelime anlamı olarak “Başka şeye delâlet eden durum, maksada işaret eden ipucu, alâmet, emâre” anlamlarına gelen karine, hukuki bir terim olarak “Yargılamada iki farklı olay arasında aklî çıkarsama yoluyla bağlantı veya sebebiyet ilişkisi kurularak elde edilen ve bilinmeyen bir durumun ispatına yarayan delil” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁷ Hukuken yardımcı delil niteliğinde kabul edilen karine, zina edildiğine delalet eden işaret ve alametlerdir. Evli olduğu bilinmeyen yahut kocası mefkûd (kaybolmuş) olan bir kadının hamile kalması, yeni evlenen bir kadının altı aydan az bir sürede doğum yapması, ergenlik çağına ulaşmamış bir çocukla veya mecbûb (erkeklik organı kesik) bir kimseyle evlenen kadının hamile kalması gibi durumlar, hukukçular tarafından zinaya açıkça delalet eden birer karine olarak kabul edilmiştir.⁴⁸

Bu durumların kati karine olması, aksinin ispat edilemeyeceği anlamına gelmeyip farklı bir delil bulunmadığında bunlara dayanılarak hüküm verilebileceği anlamını taşır. Ancak karinenin yargılamada ispata elverişli olabilmesi için hükme delâletinin açık, kesin veya kesine yakın olması, delillerin mahkeme huzurunda şüpheden uzak bir şekilde tespit ve tescilinin yapılması gerekir. Aksi takdirde had cezası uygulanamaz. Klasik kaynaklarda karine örneği olarak verilen hamilelik durumunun tıp ilminin gelişmesiyle şüphe unsurunu içerdiği ortaya çıkmıştır. Günümüz şartlarında kadın, çeşitli metotlarla ilişkiye girmeden de hamile kalabilmektedir, böylece hamilelik tek başına müspit bir delil olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle zina suçunun ispatında tek başına bir delil olarak kullanılması yeterli değildir.

⁴⁵ Udeh, c. II, s. 434, 435; Kemaluddin Muhammed b. Abdulvahid ibnu'l-Humâm, *Fethu'l-Kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, tsz.) c. V, s. 219.

⁴⁶ “İkrâr”, *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye el-Kuveyytiyye* (Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983), c. VI, s. 72; Udeh, c. II, s. 438, 439.

⁴⁷ Davut Yaylalı, “Karîne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001), c. XXIV, s. 492.

⁴⁸ Udeh, c. II, s. 440.

Ebû Hanife, Şafii ve Ahmed b. Hanbel de zina konusunda hamilelikten başka bir delil bulunmadığı ve kadının da hamileliğin zorla veya şüpheyle gerçekleşen bir ilişki sonrasında olduğunu iddia ettiği durumlarda had cezasının gerekmediği görüşündedirler. İmam Malik ise iddiasını ispat etmesi gerektiği, aksi takdirde kendisine had vurulacağını belirtir.⁴⁹

3.2.4. Li'ân/Mulâ'ane

Sözlükte la'n "Kovmak, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak" manasına gelir. Bu kökten türeyen li'ân ve mulâ'ane ise "Karşılıklı lanet etme" demektir. Terim olarak, "Karısının zina ettiğini veya doğan/doğacak çocuğun zina ürünü olduğunu iddia eden kocanın hâkim huzurunda bunu yeminle teyit etmesi, kadının da kocasının yalan söylediğine ve kendisinin masum olduğuna aynı tarzda yemin etmesidir."⁵⁰ Hâkim bu işlemin önemini, sonucunu ve manevi sorumluluğunu taraflara anlatır, vaz geçirmeye çalışır. Kabul etmezlerse, taraflar dört şahit yerine bu işlemi dört defa tekrarlarlar. Mulâ'ane sonrasında hukuken boşanmış sayılarak birbirlerinden ayrılan taraflardan kadın, recm, koca ise kazf (zina iftirası) cezasından kurtulur.

Hukuken evliliğin feshi, nesebin nefyi ve cezaların düşmesiyle sonuçlanan Mulâ'ane işlemi için pek çok şart ileri sürülmüştür. Bu şartlar, daha çok şahadet ve tarafların konumuyla ilgilidir. Bu şartlarda Hanefiler ile diğer mezhepler arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır.⁵¹

Kocanın zina isnadından sonra li'ândan kaçınması veya kadının bu isnadı reddedip yemine yanaşmaması durumunda Hanefiler ve Hanbelilere göre hemen kocaya kazf ve kadına da zina cezası uygulanmasına gidilmez. Li'ândan kaçınan koca iftira ettiğini kabul edinceye veya mulâ'ane başlayıncaya, kadın da kocasını tasdik edip veya li'ân işlemine başlayıncaya kadar hapsedilir. Kadının kocasını tasdik etmesi durumunda Hanefilere göre kendisine yine had uygulanmaz. Bu tasdik dört defa, ayrı ayrı mecliste olması ve açıkça zina ettiğini itiraf etmesi gerekir; böyle olmadıkça suçta bir şüphe unsuru oluştuğu için ceza verilemez. Diğer mezheplere göre karı kocadan hangisi li'ândan kaçınırsa suçunu kabul etmiş sayılır ve gerekli cezaya çarptırılır.⁵²

⁴⁹ Udeh, c. II, s. 441.

⁵⁰ Mehmet Âkif Aydın, "Li'ân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003), c. XXVII, s. 172.

⁵¹ Bkz. "Li'ân", *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye el-Kuveytiyye* (Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983), c. XXXV, s. 248 vd.

⁵² Aydın, c. XXVII, s. 172.

4. Zina Suçunun Cezası

4.1. Yahudilik'te Zina Suçunun Cezası

Yahudi hukukunda herhangi bir suçun karşılığı bedeni, manevi ve mali olarak belirlenmiştir. Bedeni cezalar, ölüm, misilleme-sakatlama ve kırbaç tır.⁵³ Konumuz itibarıyla zina suçunun karşılığı bedeni ve mali niteliktedir.⁵⁴

Talmud, cezaları taşlama, yakma, öldürme ve boğma şeklinde dört kısma ayırmaktadır.⁵⁵ Zina, tanrının emrine itaatsizlik ve ahdini çiğnemek olarak görüldüğünden, zaniye verilecek karşılığın maksadı Tanrı'nın öfkesini dindirme⁵⁶, İsrail halkları arasındaki kötülüğün bertaraf edilmesi ve işlenen fenalığın yayılmasını engellemektir.⁵⁷ Bütün bu engellemeler ile ağır müeyyidelerin konulmasının yanında, suçlunun cezalandırılması da önemlidir. Bunun için infazın aleni yapılması, halk nazarında bir caydırıcılık teşkil etmesi bakımından gereklidir.⁵⁸ Tanrı'nın iffetsizlik, alçaklık ve ismine leke sürülmesine önlem olarak ve caydırıcılığın sağlanabilmesi için zina fiiline karşı vaz edilen bu müeyyideler, recm⁵⁹, yakılma⁶⁰, boğulma,⁶¹ sonucu öldürülmenin yanısıra mehir, kırbaç, sürülme ve para cezası⁶² verilmesi şeklinde belirlenmiştir.

4.1.1. Ölüm Cezası

Yahudi Hukukunda zina suçunun karşılığı ölüm cezası olarak belirtilmesine rağmen, bunun bazı ilişkiler haricinde nasıl ve ne şekilde uygulanacağı konusunda net bir ifade bulunmamaktadır. Ölümle sonuçlanacak bu cezanın şekli recm, yakılma, asılma veya boğulmadır.

Tevrat'ta yakın akrabayla gayr-i meşru ilişki, açık bir şekilde reddedilmekte, karşılığında ağır yaptırımlar belirtilmektedir. Metinlerde yer alan ifadelere göre 'babasının hanımı ile ilişkiye giren evlat, babasının namusuna leke sürmüştü; zina eden kayınpeder ile gelin tanrı katında rezillik etmiş; teyzesi ya da halasıyla bu fiili gerçekleştiren yeğen yakın akrabasının namusuna göz dikmiş; kardeşinin eşi ile cinsi münasebet kuran kişi de rezillik etmiş olur. Ayrıca bir adam, anne veya baba tarafından üvey kız kardeşi ile gayr-i meşru ilişki içerisinde bulunursa, halkların arasından kovulmaya müstahak

⁵³ Cohn, Haim Herman, "Talion", *Encyclopaedia Judaica*, c. XV, s. 741-742; Eldar Hasanov, "Yahudi Şeriatında Recm Cezası", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 12, (2008), s. 187.

⁵⁴ Horowitz, s. 217-227.

⁵⁵ Haim Herman Cohn, "Capital Punishment", s. 446.

⁵⁶ Tesniye, 25/3.

⁵⁷ Tesniye, 13/11, 17/13, 21/21.

⁵⁸ Haim Herman Cohn, "Punishment", *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), c. XVI, s.734-735.

⁵⁹ Tesniye, 22/21-24.

⁶⁰ Levililer, 20/14;21/9.

⁶¹ Horowitz, s.171.

⁶² Tesniye, 22/28-29; Çıkış, 22/16-17.

ve çok büyük bir utanca duçar olmuş olur', 'bu fenalıkların karşılığı ise ölümle' sonuçlanmalıdır.⁶³

4.1.1.1. Recm

"Taşlayarak öldürme" manasında kullanılan recm cezası, Yahudi Kutsal Kitabı'nda açık bir şekilde ifade edilmekte, bunu uygulayan ilk kişinin Hz. Musa olduğu kaydedilmektedir.⁶⁴ Ancak burada cezayı gerektirecek hususlar konusunda bazı farklılıklar mevcuttur.

Tevrat'ta kaydedildiğine göre, 'Erkek, nişanlı⁶⁵ bakire bir kızla cinsel ilişki kurduğu takdirde her ikisi de kentin kapısına götürülerek, halkların arasındaki kötülüğü bertaraf etmek gayesi ile recm edilmesi' gerekir. Zira burada kızın kentte olduğu halde yardım istemeyişi, erkeğin de komşusunun namusuna göz dikmesi bir suçtur.⁶⁶ Burada ifade olunan suçun karşılığı ise taşlanarak öldürülmedir.⁶⁷

Ayrıca bu konuda yer alan diğer bir husus da cezanın -tecavüze uğrayan kimsenin bakire olup olmamasına göre- farklılık göstermesidir. Bir kişi şehrin dışında, kırsal yerde nişanlı olan bir kadınla karşılaşır ve ona tecavüz ederse, o kişi öldürülmelidir. Burada ölüm cezasının uygulanma şekli, erkeğin nişanlı veya evli bir kişiyle münasebeti göz önünde bulundurularak yani kadının evli veya nişanlı olmasından dolayı recm cezasına çarptırılması gerekmektedir. Yalnız tecavüze uğrayan mağdûre herhangi bir suç olmadığı için cezalandırılmamalıdır. Bu husus Tevrat'ta komşusuna saldırıp onu öldüren adama benzetildiğinden haksızlığa uğrayan kadının masum oluşu şeklinde izah edilmektedir.⁶⁸

Tevrat'ta bir kocanın evlilik sonrası karısının bakire olmadığını iddia etmesi ve nihayetinde karısından ayrılmak istemesi konusu da zikredilmiştir. Burada kocasının iddiasının iftira olmayıp vakianın gerçek olması, yani evlendiği kızın bakire olmaması durumunda kadın, babasının evinin kapısına çıkartılarak, halk tarafından recm edilmesi gerekmektedir. Çünkü bu, Yahudilik'te iğrenç bir durum olarak görüldüğünden İsrail halkları arasındaki kötülüğün derhal giderilmesi gerekmektedir.⁶⁹

Erkeğin erkekle gayr-i meşru bir ilişki içerisinde olması da Yahudi yasalarında 'iğrençlik' olarak nitelendirilmekte, kesin bir ifade ile

⁶³ Levililer, 20/11-12; 17, 19-21.

⁶⁴ Levililer, 24/17-23, Sayılar, 15/32-36.

⁶⁵ Yahudi kaynaklarında Nişanlılık, evli olmak olarak nitelendirilmektedir ve Tevrat'ta evli olmak ile nişanlılık birlikte zikredilmektedir. Bu nedenle cezaların evli bir kadına verildiği gibi olması gerekmektedir. Nahum M. Sarna, *Exodus: the traditional Hebrew text with the new JPS translation* (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 1991), s. 135, Anthony Phillips, *Ancient Israel's Criminal Law* (New York: Schocken Books, 1970) s. 110.

⁶⁶ Çıkış, 20/17.

⁶⁷ Tesniye, 22/23-24.

⁶⁸ Tesniye, 22/25-26.

⁶⁹ Tesniye, 22/20-21.

yasaklanmaktadır. Zira bu neviden münasebet kuran 'erkek tanrı emirlerini çiğneyerek fitrata aykırı bir tutum sergilemektedir ve ölümü hak ettiği için de karşılık olarak öldürülür.'⁷⁰ Tevrat'ta bu yasak ilişkinin cezalandırılma şekli belirtilmemiş olmasına rağmen Rabbiler hukukunda karşılığının recm olması gerektiği vurgulanmaktadır.⁷¹

Kutsal metinlerde hemcinsle olan münasebet nasıl ki hoş görülmemekte ise erkek veya kadının bir hayvanla kurduğu ilişki de fitrat bozukluğu ve sapkınlık olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle hayvan hakkının gaspı olarak belirtilen bu davranışın karşılığı, ilişkiye giren erkek ya da kadının öldürülmesidir. Ayrıca mağdur olan hayvan, karşılaştığı bu eylem sonucu necis olduğu için kesilerek öldürülmesi gerekmektedir.⁷² Metinlerde, bu neviden ilişkinin cezası ölüm olarak belirtilmiş olmasına rağmen, ne surette karşılık bulacağı zikredilmemiştir. Fakat Rabbiler hukuku cezalandırma şeklinin recm olduğunu açıklamıştır.⁷³

4.1.1.2. Yakılma

Tevrat'ta yakın akraba ile hukuk dışı cinsel ilişki, yasaklanan bir husustur ve neticesi ölümle sonuçlanmaktadır. Bir kişinin anne ve kızı ile evlenmesi, hukuk açısından tasvip edilmediği için bu davranış, alçaklık olarak görülmüş ve bunların her birinin cezası yakılarak öldürülme olarak belirlenmiştir.⁷⁴

4.1.1.3. Boğulma

Kutsal metinlerinde iki farklı yerde zikredilen 'Bir erkeğin komşusunun karısıyla cinsi münasebet kurması veya hiç tanımadığı bir kadın ile birlikte olması her ikisi açısından bir suçtur ve cezası ise ölümdür. Bu birliktelikler, İsrail Halkları arasında vuku bulan fenalık' olarak zikredilmektedir.⁷⁵ Burada cezanın ölüm olduğu Tevrat'ta belirtilmiş olmasına rağmen, ölüm şeklinin nasıl olacağı ifade edilmemiştir. Bu husus Rabbiler hukukunda cezanın, boğularak gerçekleştirilmesi gerektiği şeklinde açıklığa kavuşturulmuştur.⁷⁶

4.1.2. Kırbaç

Hemcinsle ilişkide erkeğin cezası Tevrat'ta belirtilmesine rağmen, benzeri münasebette kadının cezası ifade olunmamıştır. Lezbiyenliğin, homoseksüellikten daha ehven olarak görülmesi bu suçun karşılığının

⁷⁰ Levililer, 20/13

⁷¹ Sanhedrin, 53a, 54a-54b;

⁷² Levililer, 20/15-16; Çıkış, 22/19

⁷³ Yebamoth, 54b; Sanhedrin, 53a, 54b-55a;

⁷⁴ Levililer, 20/14

⁷⁵ Levililer, 20/10; Tesniye, 22/22.

⁷⁶ Haim Herman Cohn, "Capital Punishment", s. 142; Sanhedrin, 52b-53a.

kutsal metinlerde zikredilmemiş olmasındandır.⁷⁷ Fakat Rabbilerde bu fiilin işlenmesine kırbaç cezası öngörülmektedir.⁷⁸

4.1.3. Mali Ceza

Yahudi hukukunda bir kişinin evlendiği karısına 'Bu kadınla evlendim ama onunla cinsel ilişki kurduğumda onun bakire olmadığını gördüm'⁷⁹ diyerek ona zina suçu atar ve bu suçlamayla onun şanına leke sürerse, karşı tarafın ebeveynleri kızlarının bakire olduğunu kanıtlarsa,⁸⁰ İsrail halkından ileri gelenler müfteriden ceza olarak yüz gümüş alıp kadının babasına verecek ve nihayetinde koca, karısını ömrü boyunca eş olarak kabul edecek ve onu boşayamayacaktır.⁸¹

Tevrat'ta yer alan ifadelere göre kişinin başkasına ait bir cariye ile birlikte olması halinde cezalandırılmaları gerekmektedir. Fakat bu suça ölüm cezası verilmemektedir. Cezanın uygulanabilmesi için kadın nişanlı, bedeli ödenmemiş ya da azat edilmemiş olmalıdır. Buna ilaveten cariye ile cinsi münasebet kuran adam, Buluşma Çadırı'nın (Mişkan) girişine suç sunusu olarak bir koç getirmelidir. Kâhin tarafından başlatılacak olan kişi tanrının huzurunda affedilecektir.⁸²

Ayrıca kişi, nişanlı olmayan bakire bir kızla rızası olmaksızın birlikte olursa kızın babasına elli gümüş vermesi gerekmektedir. Buna ek olarak kızı tecavüzde bulunduğu için onu karısı olarak kabul edecek ve ömrü boyunca boşayamayacaktır.⁸³

4.1.4. Sürgün

Yahudi kutsal metinlerinde 'adet gören bir kadınla yatıp cinsel ilişki kuran kişi, kadının akıntılı yerini açığa çıkarmış, kadın da bu suça katılmış olur. İki de Tanrı Halkı'nın arasından atılarak' cezalandırılır.⁸⁴

4.2. İslam'da Zina Suçunun Cezası

Zina suçunun cezası, suçu işleyen kimsenin "muhsan" olup olmamasına göre değişiklik gösterir. Bu tabirle, tam ehliyetli, hür, fiilen evli veya dul olup -içerisinde cinsel ilişkinin gerçekleştiği- hukuken geçerli (sahih) bir evlilik yapmış kimse kastedilmektedir. Bu şartlara ilave olarak Hanefilerin

⁷⁷ Yebamoth, 76a.

⁷⁸ Menechem M. Brayer, *The Jewish Woman in Rabbinic Literature*, (New Jersey: Ktav Publishing House, 1986), s. 172-173.

⁷⁹ Tesniye, 22/14.

⁸⁰ Ebeveynlerin burada bakire olduğunu kanıtlaması yine Tevrat'ta "Kadının babası ileri gelenlere, 'Kızımı bu adamla evlendirdim ama o kızımın hoşlanmıyor' diyecek, 'Şimdi kızımı suçluyor, onun bakire olmadığını söylüyor. İşte kızımın erden olduğunun kanıtı!' Sonra anne-baba kızlarının bakire olduğunu kanıtlayan yatak çarşafını ileri gelenlerin önüne serip gösterecekler" ifadeleriyle anlatılmaktadır. Tesniye, 22/15-17.

⁸¹ Tesniye, 22/15-19.

⁸² Levililer, 19/20-22.

⁸³ Tesniye, 22/25-30

⁸⁴ Levililer, 20/18.

çoğunluğu, Malikiler ve diğer mezheplerden bazı fakihlere göre tarafların Müslüman olması şartı da aranır. Zina eden muhsan kimselerin cezası recm, bu kapsamda olmayan hür kimsenin cezası yüz celde (sopa) ve bir yıl tağrib (sürgün veya hapis), kölenin cezası ise elli celde ve bir yıl tağribdir. Tağrib cezası, Hanefi fakihlere göre had olmayıp hâkimin takdirinde ta'zir kapsamında bir cezalandırmadır, bu nedenle uygulanması zorunlu değildir.⁸⁵

4.2.1. Recm

"Taşlayarak öldürme" anlamına gelen recm cezası, Kur'an'da açıkça yer almamaktadır. Bu hüküm, Hz. Peygamber (sav) ve sahabe uygulamalarına dayanmaktadır. Hz. Peygamber'in (sav) hükmüyle Yahudiler ve Müslümanlara uygulanmıştır. İslâmî dönemde ilk uygulama ise Yahudilere yapılmıştır. Kendisine getirilen bir davada recm kararı veren Hz. Peygamber (sav) bunun Allah'ın bir hükmü olduğunu belirterek "Allah'ım! Onların terk etmiş oldukları emri ilk olarak ben ihya ettim" demiştir.⁸⁶ Hz. Peygamber'in (sav) vefatından sonra dört halife döneminde ve sonrasında, hatta Osmanlılar döneminde az da olsa recm uygulaması bulunduğu nakledilmektedir.⁸⁷

Fıkıh kitaplarında recmin had cezası kapsamında ele alındığı, ilgili hadislerin tevatür seviyesine ulaşmasa da senet ve metin bakımından sahih olduğu, ilk dönemlerden itibaren delil olarak kullanıldığı, bu konuda sahabenin icmânının bulunduğu, sahabe sonrası dönemlerde de -Hâricîler, Mutezile ve Şîa'dan küçük bir azınlık dışında- bu bakışın değişmeden sürdürüldüğü belirtilmektedir.⁸⁸ Son dönemlerde yapılan bazı tartışmalarda Hz. Peygamber'in (sav) recm uygulamasının celde ayetinden önce olduğu, cezanın Yahudilik'ten geçtiği, bu konuda Kur'an'la yetinmek gerektiği ve bunun Kur'an hükmüyle çeliştiği, böyle ağır bir cezanın daha kesin bir delille sabit olması gerektiği, kölelere uygulanacak cezada yarısının uygulanamayacağı gibi itirazlarla kökten karşı çıkanlar bulunmaktadır. Buna ek olarak recmin bir had cezası değil, aksine bir tür ta'zir olduğu, Hz.

⁸⁵ Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Ruşd el-Kurtubî, *Bidâyetu'l-Muctehid ve Nihâyetu'l-Muktesid* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1425/2004), c. IV, s. 219.

⁸⁶ Malik b. Enes, *Muvatta* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1406/1985), c. II, s. 819; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih* (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), Hudud 25; Ebu'l-Hasen Müslim b. Haccâc, *el-Câmiu's-Sahih* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, tsz.) Hudud 10; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid (İbn Mace) el-Kazvinî, *es-Sunen* (Beyrut: Dâru İhyâi Kutubi'l-Arabî, tsz.) Hudud 10.

⁸⁷ Buhari, Hudud 21; Malik, *Muvatta*, c. II, s. 823 vd.; Hüseyin Esen, "Zina", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003), c. XXXIV, s. 443; Ayrıca bkz. Ahmet Akgündüz, *Şer'îye Sicilleri* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988), c. II, s. 104; Mentezade Abdurrahim Efendi, *Fetevây-i Abdurrahim*, (İstanbul: 1827), c. I, s. 99; Çatalcalı Ali Efendi, *Fetevây-i Ali Efendi* (İstanbul 1893), s. 134.

⁸⁸ İbn Ruşd c. IV, s. 218.

Peygamber'in (sav) uygulamasının bu mahiyette değerlendirilmesi gerektiğini söyleyenler de bulunmaktadır.⁸⁹

İslam hukukçularının kahir ekseriyeti tarafından kabul edilen bir veriye, akılcı yaklaşımlarla ve hümanist söylemlerle sırf akli ve duygusal gerekçelerle karşı çıkmak, hukukun dayandığı usul kurallarının zarar görmesine dolayısıyla bu delillerle verilen hükümlerin yok sayılmasına götürebilir. Batıların dahi zaman zaman hayranlıklarını ifade ettiği bin dört yüz yıldan fazla geçmişi, pek çok usul ve furu literatürü bulunan İslam Hukukunun dayandığı temellerin yok sayılması, hükümlerin akla göre yeniden yorumlanması ortaya pek çok karışıklık çıkarabilir ve Müslümanları belirsizlik ortamı içerisine sokabilir. Ceza hukukundaki düzenlemelerin "caydırıcılık" esası üzerine bina edildiği, recmin uygulanmasındaki zorluk da göz önüne alınarak, bunun Hz. Peygamber'in (sav) içtihadının sonucu veya önceki şeriatları (Şer'ü men kablena) onaylaması şeklinde olduğunu söylemek daha uygundur.

4.2.2. Celde

Celde cezası Kur'an-ı Kerim'e dayanmaktadır.⁹⁰ Ayette zina eden kadın ve erkeğe yüz sopa vurulması emredilmekte, bu konuda müsamaha gösterilmemesi de istenmektedir. Ayetin ifadesinde açık bir şekilde bekâr ve evli ayrımı bulunmamaktadır. Ancak Hz. Peygamber'in (sav) uygulamaları nedeniyle İslâm hukukçuları, bu tür cezalandırmanın sadece muhsan olmayan kişileri kapsadığını belirtmişlerdir.⁹¹ Evli veya bekâr olsun tüm kölelere bu cezanın yarısı uygulanmaktadır.⁹²

4.2.3. Tağrib

Tağrib, kişiyi bir beldeden çıkarmak, sürüp uzaklaştırmaktır. Hz. Peygamber'in (sav) hadislerinde, celdeye ilave bir yıllık sürgün (nefy) şeklinde uygulanan bir ceza olarak nakledilmektedir. Raşid Halifeler döneminde de sopa cezasıyla birlikte sürgün cezası uygulamaları bulunmaktadır.⁹³ Hanefi hukukçular dışındaki Şafii ve Hanbelilere göre, erkek veya kadın ayrımı olmaksızın bekârlara bir yıl sürgün cezası uygulanır, Malikilere göre bu ceza kadınlara uygulanmaz. Yine Şafii hukukçulara göre kölelere altı ay süreyle uygulanır.⁹⁴

Hukukçular arasında sürgün cezasının bir had cezası mı; yoksa bir ta'zir cezası mı olduğu konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Hanefiler

⁸⁹ Esen, c. XXXIV, s. 443.

⁹⁰ Nûr 24/2.

⁹¹ İbn Abidin, c. IV, s. 13; İbn Rüşd, c. IV, s. 219; Ayrıca bkz. "Celd", *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye el-Kuveytiyye* (Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983), c. XV, s. 244 vd.

⁹² Nisa, 4/25.

⁹³ Müslim, Hudud 3; Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizi, *Sunen* (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), Hudud 11.

⁹⁴ Bkz. "Tağrib", *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye el-Kuveytiyye* (Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983), c. XIII, s. 47 vd.

dışındakilere göre, had cezası niteliğindedir ve bu konuda sahabenin icmâ'ı bulunmaktadır. Hanefi hukukçularca, ta'zir niteliğinde olup yetkili mercilerce gerekli görüldüğünde uygulanır. Onlara göre hadisler ve sahabe uygulaması ta'zir niteliğindedir. Sürgün cezasını had olarak kabul etmek ayetle sabit olan hükme ziyade yapmak anlamındadır, bu da ahad haberle olmaz. Ayrıca bu ceza her zaman beklenen sonucu vermeyebilir, hatta daha olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bunu had kapsamında kabul eden Malikilere göre ortaya çıkabilecek bazı olumsuzluklar yüzünden kadınlar sürgün edilemez. Yine Malikilere göre kişi, gönderildiği yerde bir yıl hapsedilir, diğer mezheplere göre ise hapsedilmez. Hanefilere göre bu uygulama, bir ta'zirdir, gerektiğinde ona ek olarak hapis cezası da uygulanabilir.⁹⁵

5. Cezanın Uygulanması

5.1. Yahudilik'te Cezanın Uygulanması

Bir ilişkinin zina suçu sayılabilmesi için öncelikle kadının evli veya nişanlı olması gerekmektedir. Bu kayıt Tevrat'ta belirtilen özel bir husustur ve cezaî müeyyidesi vardır. Böyle bir ilişkide, kadının rızasına bakılmaksızın taraflara zina cezası uygulanmaktadır. Tevrat'ta ve Rabbiler hukukunda, evli veya nişanlı niteliğine sahip olmayan kimselerin rızalarıyla gerçekleştirdikleri gayr-i meşru ilişkilerin cezaî müeyyidesi yoktur. Buradan hareketle Yahudilik'te ceza konusunda erkeğe farklı davranıldığı⁹⁶ söylenebilir, yani erkeğin rızası bulunan hür bir kadınla ilişkisi suç niteliği taşımamaktadır.

Bekâr bir kadının evli veya bekâr bir erkekle cinsel ilişkisine ceza verilebilmesi için kadının rızası aranmaktadır. Yani birlikte olduğu erkekle evlenip evlenmemesi isteğine bağlıdır. Evlendiği takdirde eşine bağlılığı ve diğer erkeklerle münasebette haramlığı kabul etmiştir.⁹⁷ Tevrat'ta ve Rabbiler hukukunda zinanın karşılığı açık bir ifadeyle ölüm cezası olarak belirlenmiştir. Fakat Tevrat'ta bu cezanın nasıl ve ne şekilde uygulanacağı belirtilmemiş; sadece 'cezası ölüm', veya 'öldürülecektir'⁹⁸ ifadeleriyle anlatılmıştır. Bu yasağı çiğneyenler arasında bazı kimseler için ceza, recm olarak zikredilirken;⁹⁹ bazılarında ise yakılarak öldürülmesi ifade edilmektedir.¹⁰⁰ Tevrat'ta Recm ve yakılma harici ölümle neticelenecek bir infaz türü belirtilmediği için Rabbiler hukukunda geriye kalan kimseler için uygulama 'boğularak öldürülme' olarak belirlenmiştir.¹⁰¹ Mabedin Romalılar tarafından yıkılması ve halkın sürgüne gönderilmesinden evvel cezalar, metinlerde yer almasına rağmen ağırlığı, infazın zorluğu ve uygulamanın

⁹⁵ "Tağrib", *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye* c. XIII, s. 46, 47; Esen, c. XXXIV, s. 443.

⁹⁶ Sinclair, s. 21.

⁹⁷ Sinclair, s. 21.

⁹⁸ Levililer, 20/11-12; 17, 19-21.

⁹⁹ Tesniye, 22/20-21; 23-24.

¹⁰⁰ Levililer, 20/14

¹⁰¹ Sanhedrin, 52b-53a; Sinclair, s. 21.

imkânsız hale gelmesi nedeniyle¹⁰² kaldırılmıştır.¹⁰³ Tevrat'ta yer almayan cezaların belirlenmesinde veya ifade olunan hükümlerin hafifletilmesinde ve kaldırılmasında Rabbiler hukukunun etkili olduğu görülmektedir.¹⁰⁴

Cezaların uygulanması mahkeme kararının bulunmasına¹⁰⁵ ve mahiyetine bağlı olduğu gibi suçun derecesine göre de değişiklik arz etmektedir. Ölümle neticelenecek ağır suçları ilgilendiren davalarda heyetin en az 23 üyeden oluşması, bunun dışındaki hafif cezalarda 3 kişilik bir heyetin bulunması gerekmektedir.¹⁰⁶ Bununla birlikte mahkeme tarafından ölüm cezası verilmeyip, karşılığının tanrıya havale edildiği karet ismi verilen cezalar da mevcuttur.¹⁰⁷

Zina suçunda recm cezasının uygulanacağı Tevrat'ta açıkça belirtilmekle birlikte Rabbiler, diğer suçları da zinaya kıyas ederek, putlara ve ilahlara tapınma, tanrıya küfretme¹⁰⁸, ana-babaya lanet etme ve onlara karşı gelme¹⁰⁹, evladını Molek'e kurban sunma¹¹⁰, Şabat yasağını çiğneme¹¹¹ vb. durumlarda recm cezası uygulanması gerektiğini söylemişlerdir.

Genel olarak recm, mahkeme kararı neticesinde uygulanır Ancak cezanın uygulanacağı yerler konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Metinlerde evli olup bakire olmayan kızın cezasının uygulanacağı yer, babasının evinin kapısı veya şehrin kapısı olarak¹¹² belirtilmesine rağmen diğer zaniler için belirlenmiş özel bir mekân bulunmamaktadır.¹¹³ İnfaz, erkeklere üzerlerinde elbise olmaksızın, kadınlara ise gömlekli olarak şahitlerin ilk taşı atması, sonrasında kalabalıkta bulunanların bu işlemi tamamlaması şeklinde gerçekleştirilmektedir.¹¹⁴ Tevrat'ta uygulama halkın toplanarak cezayı gerçekleştirilmesi şeklindedir.¹¹⁵ Fakat Rabbiler hukukunda farklı olarak recm, kalabalıktaki her bireyin taş atması yerine, önce şahidin çukura itmesi,¹¹⁶ zaninin ölmemesi durumunda, ikinci şahidin büyük bir taşı göğsüne atması biçimindedir. Bu işlem sonucunda da kişi ölmezse halkın

¹⁰² Filavius Josephus, "Antiquities of The Jews", *The Works of Filavius Josephus*, tr., William Whiston, (London: T. Nelson and Sons, 1886), XIII:10:6.

¹⁰³ Kethuboth, 30a-30b; Sanhedrin, 41a; Maimonides, *Mishneh Torah*, Sanhedrin, XIV:13.

¹⁰⁴ Louis Epstein, *Six Laws and Customs in Judaism* (New York: Bloch Publishing, 1948), s. 202.

¹⁰⁵ Haim Herman Cohn, "Capital Punishment", *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), c. IV, s 445-447.

¹⁰⁶ Maimonides, *Mishneh Torah*, Sanhedrin, V:2, 4.

¹⁰⁷ Kutsal Kitap'ta çeşitli suçlarla ilgili olarak tarif edilen ceza, Bu ceza insanlar tarafından değil tanrı tarafından verilmektedir. Karet genel itibari ile cinsel içerikli suçları kapsamaktadır. Bkz. Yusuf Basalel, "Karet", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001), c. II, s. 312.

¹⁰⁸ Levililer 24/15-16.

¹⁰⁹ Levililer, 20/9; Çıkış, 21/15-17

¹¹⁰ Levililer, 20/2.

¹¹¹ Sayılar, 15/32-36.

¹¹² Tesniye, 22/20-21.

¹¹³ Çıkış 21/28-32; Levililer 20/2, 27,

¹¹⁴ Phillips, s. 25; Tesniye 21/21; 22/21.

¹¹⁵ Tesniye, 22/23-24.

¹¹⁶ Haim Herman Cohn, "Capital Punishment", s 445-447.

taşlaması sonucunda infaz nihayete erdirilir.¹¹⁷ Şahitlerden bir kişinin vazgeçmesi gibi suçun tespitinde bir eksikliğin ortaya çıkması durumunda, zani bekletilmekte ve infaz bir sonraki yargılamaya kadar durdurulmaktadır. Ölen suçluların ve infaz sırasında atılan taşların gömüleceği yerin şehrin dışında bir mekân olması şarttır.¹¹⁸ Ayrıca recm cezasına çarptırılmış kişiler, tanrı katında kötü bir fiili işlediklerinden dolayı defnedilirken dini ritüellerden de mahrum bırakılmaktadır.¹¹⁹

Tevrat'a göre bu cezayı uygulayan ilk kişi Hz. Musa'dır. Halkın arasında anası İsraili bir kişi, ordugâhta kavga ederken tanrıya sövmesi üzerine Hz. Musa'ya getirilmiş ve o da bunu ordugâhtan çıkararak recm etmiştir.¹²⁰ Buna ilaveten Şabat Günü'nde odun toplayan biri gözaltına alınıp, Rabbin buyruğu gereği Hz. Musa ve orada bulunanlar tarafından recm edilmiştir.¹²¹

Zina suçunun cezalarından bir tanesi de boğularak öldürülmedir. Cezanın Rabiler hukukundaki karşılığının da bu şekilde olduğu önceki bölümlerde bahsedildi. Bunun uygulanması recmde olduğu gibi şahitler eliyle gerçekleştirilmektedir. Hayvan pislikleri içerisinde bulunan zaninin, şahitlerin eline verilen bezler ile boğularak öldürülmesi sonucu infaz tamamlanır. Suçlular ve onları boğmada kullanılan materyaller şehrin dışında farklı bir yere gömülmelidir.¹²²

Yahudi kutsal kitabında zina suçunun karşılığında bir diğeri de yakılarak öldürülmedir. Haim Herman Cohn'a göre bu, Sina öncesine ait adli cezalandırma şekli olarak, iki suçtan dolayı verilen bir cezadır,¹²³ recmi ağırlaştırmak maksadıyla uygulanmaktadır. Ayrıca zaniye verilen bu hüküm, Babil kaynaklı Yahudi hukukunda olmayan bir infaz türü de olabilir.¹²⁴ Yakılma cezası, tanrının gazabının derecesini gösterir mahiyettedir ve suçu işleyenin alçaklığı olarak görülmektedir.¹²⁵ Din adamları sınıfını teşkil eden kâhinlerin kızlarıyla birlikte olunması halinde yine bu cezanın gerekliliği söz konusudur. Çünkü hem kızın hem de babası olan kâhinin adına leke sürülmüştür.¹²⁶ Bu ceza, Yahudi mezheplerine göre farklılık arz etmektedir. Sadukilere göre bu infaz, suçlunun etrafına odun konularak ateş yakılması şeklinde gerçekleştirilirken; Ferisilere göre, zanilerin ağızlarından kaynar kalay ve kurşun dökülmesi ile yapılmaktadır.¹²⁷

¹¹⁷ Sanhedrin 44b-45b;

¹¹⁸ Sanhedrin 46a; Phillips, s. 24.

¹¹⁹ Sanhedrin, 46a-47a.

¹²⁰ Levililer, 24/17-23.

¹²¹ Sayılar, 15/32-36.

¹²² Maimonides, *Mishneh Torah*, Sanhedrin, XV: 5.

¹²³ Levililer, 20/14;21/9.

¹²⁴ Haim Herman Cohn, "Capital Punishment", s 445-446.

¹²⁵ Levililer, 20/14;21/9.

¹²⁶ Levililer, 21/9.

¹²⁷ Sanhedrin 52a-52b; Maimonides, *Mishneh Torah*, Sanhedrin, XV.: 3.

Diğer bir ceza çeşidi olarak kırbaçlama, Yahudi yasalarında uygulanan bedeni cezalar arasında yer alan infaz türüdür. Tevrat'ta zikredilmemesine rağmen zamanla Rabbiler hukukunda kıyas yapılması sonucu tedip maksatlı olarak verilen cezalar arasına girmiştir.¹²⁸ Çünkü ahlak kurallarının hukuki çerçeveye alınması neticesinde, kırbaçlamanın da bu minvalde yer alabileceğini düşünmüşlerdir.¹²⁹ Suçu kanıtlanan zani, herhangi bir yer ve zamanda direğe bağlanarak çıplak vaziyette kırbaçlanmaktadır. Kırbaç cezasında sayı en fazla kırktır.¹³⁰ Nihayetinde bu cürmü işlemekten dolayı günahın bağışlandığı kabul edilmektedir.¹³¹

Para/Fidye Yahudi hukukunda cinsel münasebetten kaynaklanan fakat zina olarak addedilmediği için ölümle sonuçlanmayan durumlarda uygulanan maddi bir ceza türüdür. Özellikle evli veya nişanlı olmayan kimselerle gerçekleştirilen ilişkilerde geçerli bir cezalandırma şeklidir. Tevrat'ta 'bir kişinin bakire bir kızla birlikte olması durumunda, kızın babasına elli gümüş vereceği, tecavüzden dolayı da onu eş olarak alması ve ömrü boyunca boşamaması gerektiği'¹³² ile 'bir adamın bekâr bir kızı aldatarak onunla birlikte olması nedeniyle başlık parası ödemesi zorunluluğu vardır' ifadeleri bu cezanın delilidir.¹³³

5.2. İslam'da Cezanın Uygulanması

Klasik fıkıh kaynaklarında recmin vakti, infaz şekli ve uygulanmasına dair ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Bunlar arasında yer alan, suç ikrar ile tespit edilmişse ilk taşı devlet başkanı veya temsilcisinin (hâkim); şahitle ispat edilmişse hâkim huzurunda şahitlerin sonra diğer insanların atması, Cuma günü halkın toplandığı bir meydanda gerçekleşmesi, normal büyüklükte taşlar atılması gibi uygulamada müstehap görülen davranışlar¹³⁴ suçun ispatında şüphenin giderilmesi, cezanın infazında aleniyet ve caydırıcılığın sağlanması gibi amaçlara yönelik olduğu söylenebilir. Çoğunluğa göre recm öncesi kişiye yüz sopa vurulmaz, öldüğünde diğer Müslümanlar gibi yıkanır kefenlenir ve namazı kılınır. Ancak devlet başkanı ve ulema gibi itibarlı kişilerin böyle bir cenazenin namazını kıldırılmaları hoş karşılanmamaktadır.¹³⁵

Delilere recm cezası uygulanmaz.¹³⁶ İnfazdan sonra mücrimlerin arkasından onları rencide edecek şekilde ileri geri konuşmak, onlara kötü söz söylemek

¹²⁸ Horowitz, s. 207-210;

¹²⁹ Saul Berman, "Law and Morality", *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), XII, s. 535.; Gerald Abrahams, "Flogging", *Encyclopaedia Judaica* (2. ed. USA: Keter Publishing House, 2007), VII, s.77-80.

¹³⁰ Tesniye, 25/3.

¹³¹ Maimonides, *Mishneh Torah*, Sanhedrin, XVI, s. 1-12; Makkoth 23a-23b;

¹³² Tesniye, 22/28-29.

¹³³ Çıkış, 22/16-17.

¹³⁴ İbn Ruşd, c. IV, s. 221.

¹³⁵ Esen, c. XXXIV, s. 443

¹³⁶ Buhârî, Hudûd 23.

de yasaklanmıştır.¹³⁷ Hamile olan kadınların, hamileliğinin nikâhtan veya zinadan olmasına bakılmaksızın çocuklarını doğuruncaya ve çocuğun annesine bağımlılığı sona erinceye kadar infazı ertelenir.¹³⁸

Celde cezasının infazında suçlunun bir insan olduğu ve hata yapabileceği kabul edilir. Cezalandırmada şiddet ve kalıcı zarar vermeden kaçınılır, çünkü amaç toplumu bu tür suçları işlemekten caydırmak, daha oluşmadan engel olmaktır. Ceza ayakta uygulanmaz; infazda sopanın çok acıtan veya yaralayan türden olmaması, darbelerin orta şiddette olması, kanama veya bir organın zarar görmesine yol açmaması gerekir, sürekli olarak aynı noktaya vurulmaz. İnfaz kişiye hayati tehlike oluşturabilecek ortamlarda yapılmaz. Baş, yüz ve avret mahallerine vurmaktan kaçınılır, sırt veya ona yakın bölgelere vurulur.¹³⁹ Hasta, loğusa ve hamile kimselerin infazı ertelenir.¹⁴⁰ Ölümcül hasta olup iyileşme ümidi bulunmayanlara çoğunluğa göre yüz adet küçük dal parçası ile hafifçe vurularak sembolik bir cezalandırma gerçekleştirilir. Hz. Peygamber (sav) döneminde cezaya dayanamayacak bir kimseye yüz yemiş (üzüm vs.) sapıyla demet yapılarak bir darbe ile ceza verildiği nakledilmektedir.¹⁴¹ Hanefî ve Mâlikîler'e göre infaz sırasında erkek mahkûmun avret yerleri hariç tüm elbiseleri; diğer mezheplere göre yalnızca kalın giysileri çıkartılır. Kadınların ise tüm mezheplerin ittifakıyla sadece kalın dış giysileri çıkartılır.¹⁴²

Bir kişinin zina ettiği mahkemece tespit edilip, cezası hâkim tarafından hükme bağlandıktan sonra şahitlerde veya delillerde bir eksiklik ortaya çıkması durumunda ceza düşürülür. Mezheplerin ittifakıyla şahitlerin tamamının veya bir kısmının tanıklıktan vazgeçmesi yahut sayının dörtten az olması, ifadelerinde farklılık bulunması durumunda zina suçu sabit olmaz. Ebu Hanife, ceza uygulanmadan şahitlerin ehliyetlerinin geçersiz (batıl) olması ve birbirlerini yalancılıkla suçlamaları veya birisinin taraflar arasında nikâh akdi bulunduğu dair iddiasının olması durumlarını da ilave eder. Yine Hanefilerden Ebu Yusuf'a göre ceza uygulanmadan önce şahitlerden birisinin ölmesi sonrasında sayı dördün altına düşünce had cezası uygulanmaz. Aynı şekilde zina ikrarında bulunan kişinin bundan vazgeçmesi yahut failde, fiilde veya mahalde bir şüphenin ortaya çıkması durumunda had cezası uygulamasından vazgeçilir, ancak ta'zir kapsamında bir ceza verilebilir.¹⁴³

¹³⁷ Müslim, Hudûd 5.

¹³⁸ Buhârî, Hudûd 32, Müslim, Hudûd 7.

¹³⁹ İbn Rüşd, c. IV, s. 220, 221.

¹⁴⁰ "Celd", *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye el-Kuveytiyye*, XV, s. 247-248.

¹⁴¹ Ebû Davud, Hudûd 34.

¹⁴² Esen, c. XXXIV, s. 443.

¹⁴³ Udeh, c. II, s. 454; "Zina", *El-Mevsûatu'l-Fıkhiyye el-Kuveytiyye* (Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve's-Şu'ni'l-İslâmiyye, 1404/1983), c. XXIV, s. 44 vd. İbn Abidin, c. IV, s. 19; Kâsânî, c. VII, s. 61; İbn Kudâme, c. IX, s. 80.

Cezanın düşürülme sebeplerine genel olarak bakıldığında “Şüphe durumunda hadlerin düşürülmesi” prensibinin bulunduğu görülür. Ortaya çıkan şüphe daima sanık lehine yorumlanır, cezalandırmada hafifletici neden olarak kabul edilir. Bu şüphe ister delilde isterse şahitlerde olsun daima göz önünde bulundurulması gereken bir husustur. Hatta tarafların ifade ettikleri eşini bir başkasıyla karıştırma, mülk veya nikâh şüphesinin varlığı gibi durumlarda da had cezası uygulanmaz. Ancak bu, suçun cezasız kalacağı anlamına gelmez, hâkimin had kapsamı dışında bir ceza takdir yetkisi daima bulunmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Dinlerde toplumun en küçük unsurunu teşkil eden ailenin korunması, sürekliliğinin sağlanması amacıyla çeşitli kurallar konulmuştur. Bunlar arasında gayr-i meşru ilişkilerin yasaklanması yer almaktadır. İlk insandan günümüze kadar tüm toplumlarda hoş karşılanmayan ve çeşitli şekillerde yaptırımlar uygulanan zina, Yahudilik ve İslam’da da onaylanmayarak yasaklanmış ve bu fiili işleyenler için çeşitli cezalar vaz edilmiştir. İki dinin bu konudaki hukuki düzenlemeleri arasında benzerlik bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle günümüzde, özellikle İslam’da recm tartışmalı bir hâl almıştır. Bu tür cezalandırmanın Yahudilik’ten geçtiği, uygulamada benzerlik b gibi itirazlar bulunmaktadır. Tartışmalara ışık tutmak amacıyla konu, Yahudilik ve İslam’da mukayeseli olarak ele alınmıştır.

Her iki dinde zina yasağı tartışmasız bir şekilde kabul edilirken tanımlamada farklılıklar bulunmaktadır: Yahudilik’te zina, gönüllü olarak evli veya nişanlı bir kadınla yapılan gayr-i meşru ilişkidir. Bu fiilde kadının evli veya nişanlı olması şarttır. Evli veya bekâr bir erkeğin, bekâr veya nişanlı olmayan biriyle ilişkisi zina olarak kabul edilmemektedir. Buna karşılık İslam’da böyle bir şart aranmamakta; kişilerin erkek, kadın, evli, nişanlı veya bekâr olmalarına bakılmaksızın her türlü gayr-i meşru birliktelik zina olarak değerlendirilmekte ve ceza uygulanmaktadır. Yargılamada eşitlik ilkesi gereğince, suç ve cezalandırmada tarafların cinsiyetine veya konumuna bakılmaksızın aynı ölçüde değerlendirilmesi İslam ve Yahudi hukuku açısından bu konuda bir farklılığı göstermektedir.

Yahudilik’te yasaklanan ilişkilerin cezası, muhatap bakımından, karşı cins, hemcins, farklı tür (insan-hayvan) olarak değişiklik göstermektedir. Bütün bu ilişkilerin ağır hukuki yaptırımları mevcuttur. İslam dininde -Hanefiler dışındaki mezheplerde- livata, hayvanlarla gerçekleştirilen ilişkiler de zina olarak değerlendirilerek faillere had cezası öngörülmüştür. Hanefilere göre zina tanımı dışında bırakılan bu ilişkiler, günah bir eylem olarak kabul edilmiş, faillerine ta’zir niteliğinde yetkili otorite tarafından belirlenecek bir cezasının uygulanması gerektiği kaydedilmiştir.

Yahudilik’te bir eylemin yasaklılığı ve bir cezanın verilebilmesi için öncelikle Tevrat’ta bu eylemlerden bahsedilmesi gerekmektedir. Eğer suçun tespit edilmesini sağlayacak fiiller metinlerde zikredilmez ise Rabbilerin kıyas

yöntemi devreye girer. Suçun tespiti için, fiilin hiçbir suretle baskı altında olmadan, hür iradeyle gerçekleşmiş olması şarttır. Bu durum söz konusu değil ise kutsal metinlerde belirtilen ağır müeyyidelerden muaf sayılmaktadır. İslam ceza hukukunda ise bir kişiye ceza uygulanabilmesi için öncelikle suçun kesin olarak belirlenmesi gerekir. Çeşitli ispat vasıtalarıyla suç tespit edildikten sonra ancak hâkimin nihâi kararı vermesi neticesinde ceza uygulanabilir.

Yahudilik'te suçun tespitini etkileyecek olan irade beyanının noksanlığı ve çeşitli etkenler, sonuca doğrudan tesir eder. Cinsel istismara maruz kalan kişinin beyanı, hukuk karşısında önemlidir ve hukuk karşısında kendisini suçsuz saydırabilir. Yahudilik'te olduğu gibi İslam'da da suçun tespitinde irade beyanının noksanlığı ve çeşitli etkenler sonuca etki edebilecek unsurlardır. Yahudilik'te erkeğin bekâr bir kadına tecavüzü zina suçu sayılmayıp, belirli bir meblağ ve nikâh karşılığında cezalandırılmazken; İslam'da bunun karşılığı had cezasıdır.

Yahudilik ve İslam'da suçun oluşabilmesi için kişinin ehliyetli (ceza uygulanabilir konumda) olması şarttır. Bu özelliği taşıyan kişilerin cezalandırılması için aranan diğer bir şart da şahitler tarafından vuku bulan hadisenin bizzat gözlemlenmesidir. Ayrıca suçun tespitinde şüphe unsurunu ortadan kaldırmak için şahitler ile şüpheliler arasında herhangi bir düşmanlık veya akrabalık bağının da bulunmaması gereklidir.

Suçun tespitinin sağlanması bakımından şahitlikle ilgili hususta Tevrat, hadiseye temkinli yaklaşmaktadır. Zina ile ilgili haber, kişilere ulaştığı takdirde olayın kesinlikle iyice araştırılması emredilmektedir. Ayrıca iki ya da üç şahidin getirilmesi, nihayetinde eylemin doğruluğu kanıtlandığında kentlin kapısında erkek ile kadının taşlanarak öldürülmesinin gerekliliği belirtilmektedir. İslâm hukukunda ise zina suçu, diğer suçlardan farklı olarak şikâyete bağlı bir suç değildir, kovuşturması re'sen yapılır. Bu suçta bir ceza uygulanabilmesi için dört şahit şartı, hukuki bir sürecin takibi, suçun varlığının kesin olarak belirlenmesi ve hâkimin kanaatinin oluşması gerekmektedir.

İslam'da zina suçunun tespitinde genel ispat vasıtaları arasında yer alan şahitlik, kişinin suçu kabul etmesi (ikrar ve itiraf) ve karineler bulunmakla birlikte zina suçuna özel olarak eşler arasında zina ithamı (li'ân veya Mulâ'ane) de yer almaktadır. Aynı şekilde Yahudilik'te suçun tespitinde şahitlik, ikrar, itiraf mevcuttur. Ayrıca İslam'da, 'karısının zina ettiğini veya doğan/doğacak çocuğun zina ürünü olduğunu iddia eden kocanın hâkim huzurunda bunu yeminle teyit etmesi, kadının da kocasının yalan söylediğine ve kendisinin masum olduğuna aynı tarzda yemin etmesi' olarak bilinen mulâ'ane'ye benzer bir durumun 'sota' Yahudilik'te de bulunması dikkat çekicidir. Sota'da kadın, acı su içerek kendisine lanet eder. Yahudilik'te yer alan bu uygulama, İslam hukukundaki gibi karşılıklı olmayıp sadece kadın tarafından icra edilen bir husustur. İslam'da acı su

içme gibi bir merasimin olmaması da Sota ile Mulâ'ane'yi birbirinden ayırmaktadır.

Konu itibari ile Yahudi hukukunda zina suçunun karşılığı bedeni cezayı oluşturmaktadır. Bedeni cezalar, ölüm (recm, yakma boğulma vb), misilleme-sakatlama ve kırbaçtır. Talmud ise cezaları dört kısma ayırarak, taşlamak, yakmak, öldürmek ve boğmak şeklinde sınıflandırmaktadır. İslam hukukunda da bu ceza, bedeni cezalar kısmına dâhil olup şekilleri, öldürmek (recm), celde ve tağrib'dir. İslam'da evli olan erkek ve kadının zinadan dolayı alacakları ceza, taşlanarak öldürülme yani 'recm'dir. Yahudilik'te ise bu cezanın karşılığı genişletilerek recm edilme, yakılarak ve boğularak öldürülme şeklinde konulmuştur. Suç benzer olmakla birlikte her iki dinde alınacak ceza, çok farklılık arz etmektedir. İslam'da zina suçundan ötürü yakılarak öldürülme ve boğularak yaşama son verme şeklinde bir cezalandırma bulunmamaktadır. Ayrıca İslam'da recm cezası, sadece zina suçunun karşılığı olarak belirlenmiştir, fakat Yahudilik'te zina dışında 'tanrıya küfretme, ana babaya el kaldırma vb.' değişik suçlar sebebiyle de verilebilmektedir.

Yahudi Hukuku'nda kadın-kadına ilişkinin cezası, Tevrat'ta belirtilmemekle birlikte; Rabbilerde kırbaç cezası öngörülmüştür. İslam'da bu suç, Hanefiler dışında, zina olarak değerlendirilmiş, karşılığında failler için had cezası öngörülmüştür. Hanefilerde günah bir fiil olarak değerlendirilen bu ilişki için faillerine yetkili otorite tarafından belirlenen ta'zir niteliğinde bir cezanın verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yahudilik'teki kırbaç uygulaması ile İslam Hukukundaki celde cezası arasında bir benzerlik kurulabilir.

Yahudi kutsal metinlerinde muayyen gününde olan bir kadınla cinsi münasebet kuran kişi ile bu duruma razı olan kadın, tanrı halkları arasında kovulmaya müstahaktır. İslam'da günah olarak kabul edilen bu davranışa maddi yaptırım (keffaret) dışında herhangi bir ceza uygulanmamaktadır. Yahudi hukukunda yer alan bu ceza, İslam hukukunda celde cezasına ek olarak uygulanan sürgün ile kısmi benzerlik arz etmektedir.

Tevrat'ta recm cezasının tatbik yeri konusunda 'babasının evinin kapısı' veya 'şehrin kapısı' gibi yerler zikredilmesine rağmen belirlenmiş özel bir mekân yoktur, uygulama mahkeme kararına bırakılmıştır. Erkekler üzerlerinde bir elbise olmaksızın, kadınlar ise gömlekli olarak şahitlerin ilk taşı atması ve sonrasında kalabalıkta bulunanların taşlaması şeklinde infaz edilmektedir. Rabbiler hukukunda, Tevrat'taki ifadelerden farklı olarak infaz, kalabalıktaki her bireyin taş atması yerine, önce şahidin çukura itmesi, zaninin ölmemesi durumunda ikinci şahidin büyük bir taşı bağrına atması, yine ölmediği durumda, halkın taşlaması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Cezanın uygulanması için zani, bir müddet bekletilmekte ve hükme etki edecek herhangi bir durum söz konusu olduğu takdirde, infaz ertelenmektedir. Recm cezası sonucu ölen suçluların ve bu infaz sırasında

atılan taşların gömüleceği yerin şehrin dışında bir mekân olması şarttır. Bu kişiler, defnedilirken dini ritüellerden mahrum bırakılmaktadır.

İslam hukukunda recmin vakti, infaz şekli ve uygulanmasına dair ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu düzenlemeler suçun ispatında şüphenin giderilmesi, cezanın infazında aleniyet ve caydırıcılığın sağlanması gibi amaçlara yöneliktir. Recm esnasında kullanılan taşlar Yahudi uygulamasından farklı olarak çok büyük olmayıp normal büyüklüktedir ve bunların gömülmesi gibi bir uygulama söz konusu değildir. Ayrıca recm edilen kimsenin dini ritüellerden mahrum bırakılması söz konusu değildir. Diğer Müslümanlar gibi yıkanıp kefenlenmesi ve namazının kılınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Abdurrahim Efendi, Mentешzade (v. 1128/1716), *Fetevây-i Abdurrahim*, İstanbul: 1243/1827.
- Akgündüz, Ahmet, *Şer'îye Sicilleri*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988.
- Ali Efendi, Çatalcalı (v. 1103/1692), *Fetevây-i Ali Efendi*, İstanbul: 1283/1893.
- Aydın, Mehmet Âkif, "Liân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003, c. XXVII, s. 172-173.
- Basalel, Yusuf "Niuf", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001, c. II, s. 447.
- Basalel, Yusuf, "Karet", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001, c. II, s. 312.
- Basalel, Yusuf, "Sota", *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001, c. III, s. 634-635.
- Berman, Saul, "Law and Morality", *Encyclopaedia Judaica*, c. XII, s. 535.
- Brayer, Menechem M., *The Jewish Woman in Rabbinic Literature*, New Jersey: Ktav Publishing House, 1986.
- Cohn, Haim Herman, "Capital Punishment", *Encyclopaedia Judaica*, 2. ed., USA: Keter Publishing House, 2007, c. IV, s. 446.
- Cohn, Haim Herman, "Punishment", *Encyclopaedia Judaica*, 2. ed., USA: Keter Publishing House, 2007, c. XVI, s.734-735.
- Cohn, Haim Herman, "Witness", *Encyclopaedia Judaica*, 2. ed., USA: Keter Publishing House, 2007, c. XVI, s. 584-590.
- Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî, *es-Sunen*, Beyrut: Mektebetu'l-Asriyye, tsz.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- el-Karâfî, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddin Ahmed b. İdris, *ez-Zahîra*, Beyrut: Daru'l-Garb el-İslâmî, 1414/1994.
- el-Kâsânî, Alâuddîn ebu Bekr b. Mesud, *Bedâiu's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerâi'*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1406/1986.
- el-Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *el-Ahkâmu's-Sultâniyye*, Kahire: Dâru'l-hadîs, tsz.
- en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî, *es-Sunenu'l-Kubra*, Beyrut: Muessesetu'r-Risale, 1421/2001.
- en-Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddin Yahya b. Şeref, *Mihâcu't-Tâlibîn ve 'Umdetu'l-Muftiyyîn*, Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1415/2005.

Epstein, Louis, *Sex Laws and Customs in Judaism*, New York: Bloch Publishing, 1948.

er-Râgıb el-İsfehânî, Ebu'l-Kasım el-Huseyin b. Muhammed, *el-Mufredât fî Garîbi'l-Kur'an*, Dimeşk: Dâru'l-Kelâm, 1412/1992.

Esen, Hüseyin, "Zina", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003, c. XXXIV, s. 440-444.

Eski Ahit, www.Chabad.org

eş-Şirbînî, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed el-Hatîb, *Mugni'l-Muhtâc ila Marifeti Meâni Elfâzi'l-Minhâc*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994.

et-Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *Sunen*, Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.

Filavius Josephus, "Antiquities of The Jews", *The Works of Filavius Josephus*, tr., William Whiston, London: T. Nelson and Sons, 1886, XIII:10:6.

Gerald Abrahams, "Flogging", *Encyclopaedia Judaica*, c. VII, s. 77-80.

Ginzberg, Louis -. Dembitz, Lewis N, "Crime", *The Jewish Encyclopedia*, c. IV, s. 358.

Greenberg, J., "Crimes and Punishments", *The Interpreter's Dictionary of The Bible*, Nashville: 1962., c. I, s. 734.

Hasanov, Eldar, "Yahudi Şeriatında Recm Cezası", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 12, 2008, s. 182-198.

Heyet, "Celd", "Zina", *El-Mevsûatu'l-Fıkhıyye el-Kuveytiyye*, Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983, c. XXV, s. 249-260.

Heyet, "İkrâr", *El-Mevsûatu'l-Fıkhıyye el-Kuveytiyye*, Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983, c. VI, s. 46-79.

Heyet, "Liân", *El-Mevsûatu'l-Fıkhıyye el-Kuveytiyye*, Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983, c. XXXV, s. 246-266

Heyet, "Tağrib", *El-Mevsûatu'l-Fıkhıyye el-Kuveytiyye*, Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983, c. XIII, s. 46-49.

Heyet, "Zina", *El-Mevsûatu'l-Fıkhıyye el-Kuveytiyye*, Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1404/1983, c. XXIV, s. 18-47.

Horowitz, George, *The Spirit of Jewish Law*, 4. ed. New York: Bloch Publishing Company, 1993.

Horowitz, George, *The Spirit of Jewish Law: a Breaf Account of Biblical and Rabbinical Jurisprudence With a Special Note on Jewish Law and The State of Israel*, 4. ed, New York: Bloch Publishing, 1993.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed el-Makdisî, *el-Muğni*, Mektebetu Kahire, 1388/1968,

- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *es-Sunen*, Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabî, tsz.
- İbn Ruşd, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *Bidâyetu'l-Muctehid ve Nihâyetu'l-Muktesid*, Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1425/2004.
- İbnu'l-Humâm, Kemaluddin Muhammed b. Abdulvahid, *Fethu'l-Kadîr*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, tsz.
- Kitab-ı Mukaddes, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2006.
- Koca, Ferhat, "İkrar" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, c. XXII, s. 38-40.
- Maimonides, Moses b., *The Code of Maimonides (Mishneh Torah)*, New Havens: Yale Univ. Press, 1961-2004.
- Malik b. Enes Ebû Abdullâh, *Muvatta*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1406/1985.
- Müslim b. Haccâc Ebu'l-Huseyn, *el-Câmiu's-Sahih*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, tsz.
- Phillips, Anthony, *Ancient Israel's Criminal Law*, New York: Schocken Books, 1970.
- Rodkinson, Michael L., *New Edition of The Babylonian Talmud*, Isaac M. Wise (drl), New York: Amsterdam Book Company Publisher, 1896.
- Sahnûn, Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî, *el-Mudevvenetu'l-Kubra*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Sarna Nahum, M, *Exodus: the traditional Hebrew text with the new JPS translation*, Philadelphia: The Jewish Publication Society, 1991.
- Shilo, Shmuel, "Ones", *Encyclopaedia Judaica*, 2. ed., USA: Keter Publishing House, 2007, c. XV, s. 427-430.
- Sinclair, Daniel, "Adultery", *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion*, New York: Oxford Univ. Press, 1997, s. 20-21.
- Tigay, Jeffrey Howard, "Adultery", *Encyclopaedia Judaica*, 2. ed., USA: Keter Publishing House, 2007, c. I, s. 424-425.
- Udeh, Abdulkadir, *et-Teşrîu'l-Cinâî'l-İslâmî*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, tsz.
- Yaylalı, Davut, "Karîne" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001, c. XXIV, s. 492-493.

